

Súd:	Najvyšší súd SR
Spisová značka:	6Cdo/89/2018
Identifikačné číslo spisu:	1207216140
Dátum vydania rozhodnutia:	25.11.2020
Meno a priezvisko:	JUDr. Ivan Machyniak
Funkcia:	sudca
ECLI:	ECLI:SK:NSSR:2020:1207216140.1

UZNESENIE

Najvyšší súd Slovenskej republiky v spore žalobcu D. R., nar. X.XX.XXXX, bývajúceho v U., Š. XX, v dovolacom konaní zastúpeného JUDr. Jozefom Brázdilom, advokátom, Brázdil & Brázdilová, advokátska kancelária s.r.o., so sídlom vo Zvolene, Trhová 1, proti žalovanej Wüstenrot poisťovňa, a.s., so sídlom v Bratislave, Karadžičova 17, IČO: 31 383 408, o zaplatenie 79.665,41 eur s príslušenstvom, vedenom Okresným súdom Bratislava II pod sp. zn. 7C/43/2008, o dovolaní žalobcu proti rozsudku Krajského súdu v Bratislave z 9. augusta 2016 sp. zn. 14Co/242/2012, takto

rozhodol:

Rozsudok Krajského súdu v Bratislave z 9. augusta 2016 sp. zn. 14Co/242/2012 z r u š u j e a vec mu vracia na ďalšie konanie.

Odôvodnenie

1. Okresný súd Bratislava II rozsudkom z 18. apríla 2012 (v poradí druhým) zamietol žalobu, ktorou sa žalobca domáhal proti žalovanej zaplatenia sumy 79.665,41 eur s príslušenstvom ako poistného plnenia z poistnej zmluvy o životnom poistení. Vychádzal zo zistení, že žalovaná a U. U. (ako poistník a súčasne aj poistený) dňa 16.9.2004 uzatvorili poistnú zmluvu č. 115888, predmetom ktorej bolo životné poistenie a úrazové pripoistenie s dohodnutou poistnou sumou životného poistenia 1.200.000 Sk a úrazového pripoistenia 1.200.000 Sk, že poistený sa zaviazal platiť mesačné poistné v sume 2.975 Sk a že v poistnej zmluve pre prípad smrti určil ako oprávnenú osobu žalobcu. V konaní bolo ďalej zistené, že U. U. dňa XX.XX.XXXX zomrel (došlo k jeho násilnej smrti zavraždením), že dedičmi sú jeho rodičia H. U. a J. U., a že žalobca listom z 19.4.2005 oznámil túto skutočnosť žalovanej a žiadal o vyplatenie poistného plnenia. V konaní bolo nesporné, že žalovaná sa listom zo 14.9.2007 doručeným H. U. 17.9.2007 a J. U. 15.9.2007 dovolala relatívnej neplatnosti poistnej zmluvy podľa § 49a v spojení s § 40a Občianskeho zákonníka z dôvodu, že U. U. vedome uviedol v poistnej zmluve nepravdivé údaje o svojom zdravotnom stave (týkali sa požívania alkoholických nápojov), čím žalovaný úmyselne uviedol do omylu s tým, že ak by odpovedal na otázky pravdivo, žalovaná by predmetnú poistnú zmluvu neuzatvorila, a že list rovnakého obsahu bol doručený aj zástupcovi žalobcu, a to dňa 18.9.2007. Okrem toho bolo zistené, že U. U. uzatvoril tesne pred svojou smrťou obdobné poistné zmluvy v ďalších siedmich poisťovniach (celková výška poistného plnenia predstavovala sumu 19.651.875 Sk; mesačná splátka cca sumu 20.000 Sk). Súd prvej inštancie najskôr skúmal, či poistná zmluva bola postihnutá

podľa § 49a v spojení s § 40a Občianskeho zákonníka relatívnu neplatnosťou tak, ako to tvrdila žalovaná. Uviedol, že omyl je spôsobilý vyvolať neplatnosť právneho úkonu za splnenia dvoch podmienok, a to, že omyl sa musí týkať takej skutočnosti, ktorá je pre urobenie právneho úkonu rozhodujúca, t. j. bez ktorej by konajúca osoba právny úkon vôbec neurobila. Druhou podmienkou je to, že druhý účastník musel omyl vyvolať alebo musel o ňom aspoň vedieť. Na základe výsledkov vykonaného dokazovania mal preukázané, že U. U. na otázky týkajúce sa konzumácie alkoholu odpovedal nepravdivo. Jednalo sa o skutočnosti, ktoré boli pre posúdenie poistného rizika a teda aj pre uzavretie poistnej zmluvy rozhodujúce, pričom U. U. na otázky odpovedal nepravdivo úmyselne. V takomto prípade je právny úkon neplatný, bez ohľadu na to, či sa jednalo o omyl podstatný alebo nie. Keďže žalovaná sa relatívnej neplatnosti poistnej zmluvy dovolala v súlade s ustanovením § 40a Občianskeho zákonníka dospel k záveru, že predmetnú poistnú zmluvu treba považovať podľa § 49a Občianskeho zákonníka za právny úkon (relatívne) neplatný. Žalobca sa preto už nemôže s úspechom domáhať plnenia z tejto poistnej zmluvy. K jeho námietke, podľa ktorej sa na daný prípad vzťahujú osobitné ustanovenia Občianskeho zákonníka o poistení - § 802 ods. 1 a 2 a preto neprichádza do úvahy relatívna neplatnosť právneho úkonu uviedol, že odstúpenie od poistnej zmluvy ako právny následok uvedenia nepravdivých skutočností poistníkom sa vzťahuje v zásade na prípady, keď poisťovňa túto skutočnosť zistí pred vznikom poistnej udalosti, o ktorý prípad v danej veci nešlo. Ani odmietnutie poskytnutia poistného plnenia zo strany žalovanej do úvahy neprichádzalo, lebo príčinou poistnej udalosti nebola skutočnosť, ktorú pre vedome nepravdivé odpovede poistníka žalovaná nemohla pri uzavretí poistnej zmluvy zistiť. V súlade s právnym názorom odvolacieho súdu vysloveným v jeho zrušujúcom uznesení sa zaoberal aj otázkou, či poistná zmluva nie je postihnutá vadou spôsobujúcou jej absolútnu neplatnosť. Podľa súdu prvej inštancie k uzavretiu predmetnej poistnej zmluvy (ale aj ostatných poistných zmlúv) došlo za zvláštnych okolností. U. U. totiž uzavrel poistné zmluvy v čase, kedy jeho mesačný príjem z pracovného pomeru predstavoval sumu cca 5.000 Sk, resp. keď bol nezamestnaný. Z obsahu svedeckých výpovedí v trestnom konaní vyplývalo, že išlo o nemajetnú osobu, ktorá nikdy nebola pri peniazoch a ktorá požívala alkoholické nápoje. Bolo zistené, že pred smrťou povedal svojmu otcovi, že keby sa mu niečo stalo, dostane „melón“. K uzavretiu všetkých poistných zmlúv, k splateniu prvých splátok a násilnej smrti U. U. došlo vo veľmi krátkom časovom slede. Dospel preto k záveru, že konanie U. U. navodzuje dojem nekalého konania. Zistené skutočnosti svedčia o nedostatku jeho vážnej vôle uzatvoriť poistnú zmluvu, najmä sa zaviazat' platiť dohodnuté poistné (popri poistnom z ďalších siedmich poistných zmlúv) na vopred neurčitú dobu pri zachovaní prvku náhodnosti, t.j., že strany nevedia či, resp. kedy nastane udalosť, na ktorú je poistenie viazané. Predmetná poistná zmluva trpí teda takými vadami, ktoré spôsobujú jej absolútnu neplatnosť. Aj z tohto dôvodu žalobe, ktorou sa žalobca domáhal poskytnutia poistného plnenia, nebolo možné vyhovieť. Právne vec posúdil podľa § 37 ods. 1, § 40a, § 49a, § 788 ods. 1, § 797 ods. 2 a ods. 3, § 802 ods. 1 a ods. 2, § 816 a § 817 ods. 1 Občianskeho zákonníka.

2. Krajský súd v Bratislave rozsudkom z 9. augusta 2016 sp. zn. 14Co/242/2012 na odvolanie žalobcu rozsudok súdu prvej inštancie potvrdil a rozhodol o náhrade trov odvolacieho konania. V odôvodnení rozhodnutia uviedol, že súd prvej inštancie dospel k správnym skutkovým zisteniam, z ktorých vyvodil aj správne právne závery. Nestotožnil sa s názorom žalobcu, že pre poistné zmluvy je vylúčená aplikácia § 49a v spojení s § 40a Občianskeho zákonníka, vzhľadom na osobitnú právnu úpravu tohto zmluvného typu, a to právne nástroje poisťovateľa vyplývajúce z ustanovenia § 798 (zníženie poistného), resp. § 802 (odstúpenie od zmluvy) Občianskeho zákonníka. Poukázal na to, že označené ustanovenia by mohla žalovaná využiť len v prípade trvania poistnej zmluvy po vzniku poistnej udalosti, čo v danom prípade nebolo možné (poistná zmluva zanikla smrťou poistníka). Ustanovenia štvrtej hlavy Občianskeho zákonníka sú všeobecnou právnou úpravou pre právne úkony a vzťahujú sa preto na všetky zmluvné typy právnych úkonov. Žalovaná tak mala oprávnenie dovolať sa relatívnej neplatnosti predmetnej poistnej zmluvy. Pokiaľ žalobca namietal, že žalovaná sa dovolala relatívnej neplatnosti poistnej zmluvy po uplynutí trojročnej premlčacej doby od uzavretia poistnej zmluvy, resp., že sa relatívnej neplatnosti nedovolala vo vzťahu k žalobcovi ako oprávnenej osobe (list obsahujúci dovolanie sa relatívnej neplatnosti bol doručený len jeho zástupcovi bez oprávnenia vykonávať úkony podľa hmotného práva) uviedol, že účastníkom poistného vzťahu v prípade životného poistenia nie sú tzv. tretie osoby oprávnené na výplatu poistného plnenia. Tieto osoby nedisponujú poistnou zmluvou z hľadiska jej

vzniku, trvania alebo zániku. Nebolo preto rozhodujúce, či žalovaná adresovala list, obsahom ktorého bolo dovolanie sa relatívnej neplatnosti poisťnej zmluvy, priamo žalobcovi alebo jeho zástupcovi (list bol zástupcovi žalobcu doručený 18.9.2007). Pokiaľ ide o premlčanie dovolania sa relatívnej neplatnosti žalovanou uviedol, že žalovaná nemohla svoj jednostranný právny úkon adresovať druhému účastníkovi zmluvy U. U., lebo tento zomrel násilnou smrťou XX.XX.XXXX. Žalovaná však preukázala, že sa riadne a včas dovolala v zmysle § 40a Občianskeho zákonníka relatívnej neplatnosti poisťnej zmluvy voči dedičom U. U., keď všeobecná trojročná premlčacia doba začala plynúť nasledujúci deň po uzavretí poisťnej zmluvy, t. j. dňa 17.9.2004 a uplynula 17.9.2007 a zásielky boli jeho rodičom J.N. U. doručené dňa 15.9.2007 a H. U. dňa 17.9.2007. Dospel k záveru, že dôjdením dovolania sa neplatnosti dedičom účastníka právneho úkonu sa skončila jeho relatívna neplatnosť a nastala od začiatku (ex tunc) neplatnosť, ktorá sa svojimi účinkami rovná neplatnosti absolútnej. Súd prvej inštancie preto správne uzavrel, že žalobca sa nemôže s úspechom domáhať plnenia z tejto poisťnej zmluvy. K namietanému porušeniu princípu predvídateľnosti súdnych rozhodnutí uviedol, že každú poisťnú zmluvu o životnom poistení uzavretú nebohým U. U. v ôsmich rôznych poisťovniach, treba posudzovať individuálne, vzhľadom na rozličné znenia návrhov poisťných zmlúv, okolnosti ich uzavretia a aj vzhľadom na skutkovú a právnu argumentáciu strán sporu v jednotlivých súdnych konaniach. Rozsudok súdu prvej inštancie, ktorým žalobu zamietol, považoval za vecne správny a preto ho podľa § 387 ods. 1 C. s. p. potvrdil.

3. Proti tomuto rozsudku krajského súdu podal dovolanie žalobca, ktorý ho odôvodnil jednak vadou zmätočnosti podľa § 420 písm. f) C. s. p. a tiež nesprávnym právnym posúdením veci podľa § 432 C. s. p. Porušenie práva na spravodlivý proces videl predovšetkým v tom, že odvolací súd sa v dôvodoch rozhodnutia vôbec nevyjadril k jeho námietkam, ktoré sa týkali právnych záverov súdu prvej inštancie o absolútnej neplatnosti poisťnej zmluvy, a ktoré ani v rozhodnutí súdu prvej inštancie neboli riadne zdôvodnené. Nebolo tak možné zistiť ako súdy k tomuto právnemu posúdeniu dospeli. V tejto časti je preto rozsudok odvolacieho súdu pre nedostatok dôvodov nepreskúmateľný. Nesprávne právne posúdenie veci odvolacím súdom odôvodnil nesprávnou aplikáciou a aj interpretáciou § 40a a § 49a Občianskeho zákonníka v otázke možnosti dovolať sa relatívnej neplatnosti právneho úkonu poisťnej zmluvy žalovanou po jej zániku, ktorá otázka bola pre posúdenie žaloby zásadná a v rozhodovacej praxi dovolacieho súdu nebola riešená. V súvislosti s nesprávnou aplikáciou citovaných ustanovení na daný prípad argumentoval zhodne ako v základnom konaní tým, že Občiansky zákonník v súvislosti s uvedením nepravdivých odpovedí na písomné otázky poistiteľa v rámci uzavierania poisťnej zmluvy spája sankcie, ktoré vyplývajú výlučne z ustanovenia § 798 a z § 802 ods. 1 a ods. 2 Občianskeho zákonníka. Ide o sankcie v podobe primeraného zníženia poisťného plnenia, odstúpenia poistiteľa od poisťnej zmluvy a odmietnutia poisťného plnenia. V prípade, že poistník U. U. uviedol pri uzatváraní poisťnej zmluvy nepravdivé odpovede týkajúce sa jeho zdravotného stavu, resp. požívania alkoholických nápojov, mala žalovaná možnosť uplatniť niektorú z týchto zákonom osobitne upravených sankcií. Podľa názoru žalobcu sa žalovaná nemôže zbavovať zmluvných záväzkov spôsobom dovolávania sa relatívnej neplatnosti poisťných zmlúv po zániku zmluvy samotnej, ku ktorému došlo smrťou poisťnej osoby. Tým by dochádzalo k narušeniu právnej istoty poistených účastníkov týchto zmlúv. Odvolací súd navyše nesprávne interpretoval ustanovenie § 40a Občianskeho zákonníka, keď dospel k nesprávnemu záveru, že účinky dovolania sa relatívnej neplatnosti nastali doručením tohto prejavu vôle žalovanej dedičom poisteného U. U.. Argumentoval, že je síce pravdou, že oprávnená osoba nie je účastníkom poisťnej zmluvy v čase jej uzavretia, ale stáva sa ním v prípade, ak nastane poisťná udalosť a ak s poisťným plnením prejaví súhlas. V danom prípade oba tieto predpoklady nastali, a to smrťou poisteného a uplatnením si nároku voči poisťovni na výplatu poisťného plnenia. Žalovaná sa mala dovolať relatívnej neplatnosti poisťnej zmluvy priamo voči jeho osobe, čo včas a riadne neurobila. Účinky relatívnej neplatnosti poisťnej zmluvy nemohli preto nastať. Navrhol preto rozsudok odvolacieho súdu zrušiť a vec mu vrátiť na ďalšie konanie.

4. Žalovaná vo vyjadrení k dovolaniu uviedla, že poistník U. U. bol v čase dojednávania poisťnej zmluvy alkoholikom a preto bol nielen pre ňu, ale aj iné poisťovne nepoistiteľnou osobou. To znamená, že ak by na príslušné otázky odpovedal pravdivo, nikdy by k uzavretiu poisťnej zmluvy nedošlo. Podľa jej názoru a aj podľa názoru krajského súdu bolo doručovanie písomností o dovolaní sa relatívnej neplatnosti okrem

doručenia dedičom U. U. postačujúce, ak písomnosť bola doručená zástupcovi žalobcu. Jej podania spĺňajú tak voči dedičom, ako aj voči žalobcovi náležitosti úkonu dovolania sa relatívnej neplatnosti podľa § 40a Občianskeho zákonníka. Vo vzťahu k absolútnej neplatnosti poisťnej zmluvy uviedla, že uzatvorenie poisťných zmlúv a následná násilná smrť poisteného boli vopred zosnované s vedomím samotného U. U. a so zámerom docieľať výplatu poisťných plnení. Z výsledkov vykonaného dokazovania súd dospel k správne mu záveru o nemajetnosti U. U. a v spojitosti s ostatnými dôkazmi (najmä výpoveďou jeho otca v trestnom konaní) vyvodil správny právny názor o absolútnej neplatnosti poisťnej zmluvy. Keďže v prípade dovolania žalobcu nie je naplnený žiadny z dovolacích dôvodov vyplývajúcich z ustanovenia § 421 C. s. p., navrhla dovolanie žalobcu ako neprípustné odmietnuť.

5. Najvyšší súd Slovenskej republiky (ďalej aj „najvyšší súd“) ako súd dovolací (§ 35 C. s. p.) po zistení, že dovolanie podala v stanovenej lehote (§ 427 ods. 1 C. s. p.) strana zastúpená v súlade so zákonom (§ 429 ods. 2 písm. b) C. s. p.), v ktorej neprospech bolo napadnuté rozhodnutie vydané (§ 424 C. s. p.) bez nariadenia pojednávania (§ 443 C. s. p.), preskúmal vec a dospel k záveru, že dovolaním napadnuté rozhodnutie odvolacieho súdu je potrebné zrušiť.

6. Dovolanie je mimoriadnym opravným prostriedkom, ktorým možno napadnúť právoplatné rozhodnutie odvolacieho súdu, ak to zákon pripúšťa (§ 419 C. s. p.). Jeho účelom je náprava najzávažnejších procesných pochybení (zmätočných rozhodnutí) a riešenie otázok zásadného právneho významu a zjednocovanie judikatúry. Je prípustné proti dvom skupinám rozhodnutí odvolacieho súdu, a to proti rozhodnutiam postihnutým tzv. zmätočnosťnou vadou (§ 420 C. s. p.) a proti rozhodnutiam zásadnej právnej významnosti (§ 421 C. s. p.). Tým sú zároveň určené dva prípustné dovolacie dôvody, a to dovolací dôvod spočívajúci vo vadách uvedených v § 420 C. s. p. a dovolací dôvod spočívajúci v nesprávnom právnom posúdení veci za splnenia predpokladov uvedených v § 421 C. s. p.

7. V preskúmvanej veci dovolateľ uplatnil dovolací dôvod spočívajúci vo vade zmätočnosti v zmysle § 420 písm. f) C. s. p., ktorú odôvodnil nepreskúmateľnosťou rozsudku odvolacieho súdu pre nedostatok dôvodov v časti týkajúcej sa absolútnej neplatnosti poisťnej zmluvy a dovolací dôvod nesprávneho právneho posúdenia veci v otázke možnosti (s úspechom) sa dovolať relatívnej neplatnosti právneho úkonu poisťnej zmluvy podľa § 40a v spojení s § 49a Občianskeho zákonníka po jej zániku.

8. Dovolací súd v prvom rade skúmal prípustnosť a súčasne aj dôvodnosť dovolania podľa § 420 písm. f) C. s. p., podľa ktorého dovolanie je prípustné proti každému rozhodnutiu odvolacieho súdu vo veci samej alebo ktorým sa konanie končí, ak súd nesprávnym procesným postupom znemožnil strane, aby uskutočňovala jej patriace procesné práva v takej miere, že došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces. Pod porušením práva na spravodlivý proces je treba rozumieť taký nesprávny postup súdu, ktorý sa prejavuje v zjavnom porušení kogentných procesných ustanovení, vymykajúcich sa nielen zo zákonného, ale aj z ústavnoprávneho rámca. Podstatou tohto práva je zabezpečiť fyzickým a právnickým osobám možnosť domáhať sa svojich práv na nestrannom súde a v konaní pred ním využívať všetky právne inštitúty, ktoré im právny poriadok priznáva. Právo na určitú kvalitu súdneho konania, ktorej súčasťou je aj právo strany sporu na dostatočné odôvodnenie súdneho rozhodnutia, je jedným z aspektov práva na spravodlivý proces. Z práva na spravodlivé súdne konanie vyplýva totiž aj povinnosť všeobecného súdu zaoberať sa účinne námietkami, argumentmi a dôkaznými návrhmi strán s výhradou, že majú význam pre rozhodnutie (I. ÚS 46/05). Štruktúra práva na odôvodnenie je rámcovo upravená v § 220 ods. 2 a ods. 3 C. s. p., pričom v odvolacom konaní sa uplatňuje ustanovenie § 393 ods. 2 a ods. 3 C. s. p. Odôvodnenie súdneho rozhodnutia v opravnom konaní nemusí odpovedať na každú námietku alebo argument v opravnom prostriedku, ale iba na tie, ktoré majú rozhodujúci význam pre rozhodnutie o odvolaní, zostali sporné alebo sú nevyhnutné na doplnenie dôvodov rozhodnutia, ktoré sa preskúmava v odvolacom konaní (II. ÚS 78/05). Ustanovenie § 387 ods. 2 C. s. p. dáva síce odvolaciemu súdu možnosť vypracovania tzv. skráteného odôvodnenia rozhodnutia, ale aj v takomto prípade sa odvolací súd musí osobitne v odôvodnení zaoberať podstatnými vyjadreniami strán prednesenými v konaní na súde prvej inštancie, ak sa tento súd nimi nevysporiadal resp. sa musí v odôvodnení vysporiadať s podstatnými tvrdeniami uvedenými v odvolaní (§ 387 ods. 3 C. s. p.).

9. Po preskúmaní veci dovolací súd dospel k záveru, že treba prisvedčiť dovolateľovi v tom, že odvolací súd v rámci dôvodov rozsudku, ktoré sa týkali právneho záveru súdu prvej inštancie o absolútnej neplatnosti poisťnej zmluvy, nepostupoval v zmysle vyššie citovaných zákonných ustanovení.

10. Žalobca totiž v odvolaní uviedol pomerne širokú právnu argumentáciu, ktorou spochybňoval práve správnosť právneho názoru prijatého súdom prvej inštancie, pokiaľ ide o absolútnu neplatnosť poisťnej zmluvy. Táto právna argumentácia bola nepochybne podstatná (významná) pre rozhodnutie vo veci samej. Bolo preto nevyhnutné v odôvodnení rozhodnutia sa s touto argumentáciou vyporiadať a podľa výsledku zaujať stanovisko k správnosti súdom prvej inštancie vysloveného právneho názoru. Odvolací súd však v odôvodnení rozsudku na túto argumentáciu žalobcu vôbec nereagoval a nedal na ňu žiadnu odpoveď. V tomto prípade potreba odpovede bola o to naliehavejšia, že ani v rozhodnutí súdu prvej inštancie neboli dôvody tejto časti uvedené presvedčivo, a že otázku možnej absolútnej neplatnosti poisťnej zmluvy otvoril sám odvolací súd vo svojom zrušujúcom uznesení, ktorým bol súd prvej inštancie viazaný. V tejto súvislosti dovolací súd ešte poznamenáva, že ak sa rieši v spore ako otázka prejudiciálna súčasne absolútna a relatívna neplatnosť právneho úkonu, treba dať prednosť a zaoberať sa najskôr otázkou absolútnej neplatnosti právneho úkonu a prípadne podporne skúmať, či právny úkon je postihnutý aj relatívnou neplatnosťou.

11. So zreteľom na uvedené možno uzavrieť, že ak v písomnom vyhotovení rozsudku odvolacieho súdu úplne absentuje odpoveď na právnu argumentáciu žalobcu spochybňujúcu správnosť právneho názoru o absolútnej neplatnosti poisťnej zmluvy, treba jeho rozhodnutie v tejto časti považovať za nepreskúmateľné, znemožňujúce dovolateľovi, aby uskutočňoval jemu patriace procesné práva v takej miere, že došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces podľa § 420 písm. f) C. s. p. Dovolanie dovolateľa treba preto považovať v tejto časti za prípustné a súčasne aj dôvodné.

12. Dovolací súd následne pristúpil k preskúmaniu prípustnosti dovolania žalobcu, pokiaľ uplatnil ako dovolací dôvod nesprávne právne posúdenie veci odvolacím súdom v otázke možnosti (s úspechom) sa dovolať relatívnej neplatnosti poisťnej zmluvy, ktorej predmetom je životné poistenie, po smrti poistníka a teda po vzniku poisťnej udalosti.

13. Podľa § 421 ods. 1 C. s. p. dovolanie je prípustné proti rozhodnutiu odvolacieho súdu, ktorým sa potvrdilo alebo zmenilo rozhodnutie súdu prvej inštancie, ak rozhodnutie odvolacieho súdu záviselo od vyriešenia právnej otázky, a/ pri ktorej riešení sa odvolací súd odklonil od ustálenej rozhodovacej praxe odvolacieho súdu, b/ ktorá v rozhodovacej praxi odvolacieho súdu ešte nebola vyriešená alebo c/ ktorá je dovolacím súdom rozhodovaná rozdielne.

14. Podľa § 432 ods. 1, 2 C. s. p. dovolanie prípustné podľa § 421 možno odôvodniť iba tým, že rozhodnutie spočíva na nesprávnom právnom posúdení veci. Dovolací dôvod sa vymedzí tak, že dovolateľ uvedie právne posúdenie veci, ktoré pokladá za nesprávne a uvedie v čom spočíva nesprávnosť tohto právneho posúdenia.

15. V preskúmvanej veci dovolateľ uplatnil prípustný dovolací dôvod, ktorý zároveň vymedzil v súlade s ustanovením § 432 ods. 2 C. s. p. V danom prípade dovolanie smeruje proti rozhodnutiu odvolacieho súdu, ktorým sa potvrdilo rozhodnutie súdu prvej inštancie. Dovolateľom nastolenú otázku treba nepochybne považovať za právnu otázku, od vyriešenia ktorej záviselo rozhodnutie odvolacieho súdu. Vec prejednávajúci senát nezistil, že by dovolacím súdom bola táto právna otázka vyriešená. Dospel preto k záveru, že dovolanie podané žalobcom pre nesprávne právne posúdenie veci treba považovať za prípustné podľa § 421 ods. 1 písm. b) C. s. p.

16. Dovolací súd napokon pristúpil k skúmaniu, či dovolanie dovolateľa v ním nastolenej právnej otázke bolo podané dôvodne.

17. Podľa § 40a Občianskeho zákonníka, ak ide o dôvod neplatnosti právneho úkonu podľa ustanovení § 49a, § 140, § 145 ods. 1, § 479, § 589, § 701 ods. 1 a § 741b ods. 2, považuje sa právny úkon za

platný, pokiaľ sa ten, kto je takým úkonom dotknutý, neplatnosti právneho úkonu nedovolá. Neplatnosti sa nemôže dovolávať ten, kto ju sám spôsobil. To isté platí, ak právny úkon nebol urobený vo forme, ktorú vyžaduje dohoda účastníkov (§ 40). Ak je právny úkon v rozpore so všeobecne záväzným právnym predpisom o cenách, je neplatný iba v rozsahu, v ktorom odporuje tomuto predpisu, ak sa ten, kto je takým úkonom dotknutý, neplatnosti dovolá.

18. Podstata relatívnej neplatnosti spočíva v tom, že právny úkon, ktorý má vadu majúcu za následok jeho tzv. relatívnu neplatnosť v zmysle citovaného ustanovenia, sa považuje za platný (so všetkými právnymi dôsledkami z neho vyplývajúcimi), pokiaľ ten, na ochranu ktorého je dôvod neplatnosti právneho úkonu určený (oprávnená osoba), sa neplatnosti nedovolá. Oprávneným subjektom môže byť nielen účastník právneho úkonu (ak neplatnosť sám nespôsobil), ale aj tretia osoba, avšak len za predpokladu, že je takým úkonom dotknutá. Je výlučne na oprávnenom subjekte, či urobený právny úkon v rámci svojich individuálnych záujmov bude považovať za prijateľný a neplatnosti právneho úkonu sa nedovolá (v takom prípade právny úkon, hoci s vadou, zostane platný so všetkými právnymi následkami, ktoré z neho vyplývajú), alebo sa rozhodne relatívnej neplatnosti právneho úkonu dovolať. Dovolanie sa relatívnej neplatnosti treba považovať za jednostranný výslovný prejav vôle, z ktorého musí byť zrejmé, že relatívna neplatnosť právneho úkonu sa skutočne uplatňuje, a v čom konkrétne vada právneho úkonu, ktorá má za následok neplatnosť, spočíva. Musí sa adresovať druhému účastníkovi (ostatným účastníkom) právneho úkonu alebo všetkým jeho účastníkom, ak ten, kto sa dovoláva relatívnej neplatnosti právneho úkonu, nie je účastníkom tohto právneho úkonu. Právne následky dovolania sa relatívnej neplatnosti právneho úkonu nastávajú okamihom dôjdenia tohto prejavu vôle do dispozičnej sféry buď druhému účastníkovi alebo ak sa dovolá relatívnej neplatnosti tretia osoba, všetkým účastníkom právneho úkonu. Dôjdením dovolania sa neplatnosti ostatným účastníkom právneho úkonu sa končí relatívna neplatnosť právneho úkonu a nastáva neplatnosť, ktorú svojimi účinkami možno prirovnáť k absolútnej neplatnosti. Zákon pre to, aby nastali účinky tzv. relatívnej neplatnosti právneho úkonu neustanovuje žiadnu formu dovolania sa tejto neplatnosti. Možno tak urobiť i žalobou (vzájomnou žalobou) podanou na súde alebo námietkou v rámci obrany proti uplatnenému právu (nároku) v konaní pred súdom. Bez dovolania sa relatívnej neplatnosti je právny úkon platný a súd či iný orgán právnej ochrany bez tohto jednostranného právneho úkonu nemôže z úradnej povinnosti na relatívnu neplatnosť prihliadnuť. Smrť účastníka právneho úkonu nemá vplyv na to, že ide o právny úkon relatívne neplatný. Za splnenia ostatných zákonných predpokladov sa môže preto relatívnej neplatnosti zásadne dovolať aj dedič účastníka právneho úkonu, resp. je možné sa dovolať relatívnej neplatnosti voči dedičovi účastníka právneho úkonu, ktorý zomrel (pozri R 45/1986 str. 188). Jedným z predpokladov je aj skutočnosť, že práva a povinnosti vyplývajúce z konkrétneho záväzkového vzťahu nezanikajú smrťou oprávnenej či povinnej osoby, ale prechádzajú na ich právnych nástupcov. V opačnom prípade, (ak ide o také práva a povinnosti, ktoré smrťou oprávnenej či povinnej osoby zanikajú), zaniknuté práva a povinnosti neprechádzajú na právnych nástupcov a títo sa nestávajú účastníkmi záväzkového vzťahu (právneho úkonu). V takomto prípade sa preto dedič účastníka právneho úkonu nemôže s úspechom dovolať jeho relatívnej neplatnosti. Právo dovolať sa relatívnej neplatnosti sa na rozdiel od absolútnej neplatnosti premlčuje, a to vo všeobecnej trojročnej premlčacej dobe podľa § 101 Občianskeho zákonníka, ktorá začína plynúť od okamihu, kedy právo mohlo byť vykonané po prvý raz (spravidla je to nasledujúci deň od uzavretia právneho úkonu - porovnaj rozsudok Najvyššieho súdu SR sp. zn. 3 Cdo 187/2006 uverejnený v časopise Zo súdnej praxe 1/2008). Ak po uplynutí troch rokov bola vznesená námietka premlčania, už sa nemožno s úspechom neplatnosti právneho úkonu dovolať. Aj keď v takomto prípade právny úkon trpí vadou naďalej, je potrebné ho definitívne považovať za platný právny úkon.

19. V preskúmvanej veci je z hľadiska skutkového stavu nesporné, že žalovaná a U. U. v pozícii poistníka a súčasne aj poisteného uzatvorili dňa 16.9.2004 poistnú zmluvu, predmetom ktorej bolo životné poistenie a úrazové pripoistenie a že poistník v poistnej zmluve pre prípad smrti určil ako oprávnenú osobu žalobcu. V konaní bolo ďalej nesporné, že U. U. dňa XX.XX.XXXX zomrel (došlo k jeho násilnej smrti), že žalovaná sa dovolala listami zo 14.9.2007 (po smrti poistníka) adresovanými zástupcovi žalobcu a dedičom (rodičom) poistníka H. U. a J. U. relatívnej neplatnosti poistnej zmluvy podľa § 49a v spojení s § 40a Občianskeho zákonníka. Tieto jednostranné prejavy vôle žalovanej boli

doručené zástupcovi žalobcu dňa 18.9.2007 a dedičom H. U. dňa 17.9.2007 a J. U. dňa 15.9.2007.

20. V prvom rade treba uviesť, že žalovaná sa vo vzťahu k žalobcovi dovolala relatívnej neplatnosti poistnej zmluvy po uplynutí všeobecnej trojročnej premlčacej doby. Premlčacia doba začala totiž plynúť dňom nasledujúcim po uzavretí poistnej zmluvy, t. j. dňom 17.9.2004 a uplynula dňom 17.9.2007 tak, ako to správne uvádza v dôvodoch rozhodnutia aj odvolací súd. Ak preto prejav vôle žalovanej, ktorým sa dovolala relatívnej neplatnosti právneho úkonu sa dostal do dispozičnej sféry zástupcu žalobcu dňa 18.9.2007, stalo sa tak po uplynutí zákonom stanovenej premlčacej doby. Keďže žalobca vzniesol námietku premlčania platí, že žalovaná sa vo vzťahu k nemu účinne relatívnej neplatnosti poistnej zmluvy nedovolala a už sa s úspechom dovolať ani nemôže. V takomto prípade už nie je podstatné riešenie otázky, či v prípade poistnej zmluvy na životné poistenie je alebo nie je účastníkom poistného vzťahu tiež osoba určená poistníkom, ktorej má poistnou udalosťou vzniknúť právo na plnenie.

21. Podľa názoru dovolacieho súdu, žalovaná sa nemohla v danom prípade účinne dovolať relatívnej neplatnosti poistnej zmluvy ani voči dedičom poistníka U. U..

22. V prípade poistnej zmluvy, ktorej predmetom je životné poistenie, ide o poistenie osoby ako osobitného druhu poistenia. Z vlastnej povahy tohto záväzkového právneho vzťahu je zrejmé, že práva a povinnosti vyplývajúce z takejto poistnej zmluvy sú svojím trvaním viazané na osobu poistníka, ak je zároveň aj poisteným. Smrťou poistníka jeho práva a povinnosti zanikajú a neprechádzajú na jeho právnych nástupcov. Keďže poistná zmluva je vzájomne odplatným právnym úkonom a smrť poistníka znamená vznik poistnej udalosti, zostáva len povinnosť poistiteľa poskytnúť v dojednanom rozsahu plnenie a tomu korešpondujúce právo oprávnenej osoby na vyplatenie tohto plnenia. Treba zdôrazniť, že plnenie z poistnej zmluvy náleží priamo osobe oprávnenej z poistnej zmluvy a do dedičstva po poručiteľovi nepatrí (pozri R 9/1968, ktorý judikát je stále aktuálny).

23. Z uvedeného je zrejmé, že v prípade smrti poistníka, ak predmetom poistenia je životné poistenie, jeho právni nástupcovia nevstupujú do jeho (už zaniknutých) práv a povinností, včítane povinnosti platiť poistné a teda nestávajú sa účastníkmi poistnej zmluvy. Plnenie z poistnej zmluvy nie je predmetom dedičstva po poistníkovi U. U.. Žalovaná sa po jeho smrti nemohla voči jeho dedičom H. U. a J. U. účinne dovolať relatívnej neplatnosti poistnej zmluvy. Ak preto odvolací súd dospel k právnomu názoru, podľa ktorého sa žalovaná dovolala relatívnej neplatnosti poistnej zmluvy voči dedičom U. U. v súlade s § 40a Občianskeho zákonníka, jej rozhodnutie spočíva v nesprávnom právnom posúdení dovolateľom nastolenej právnej otázky. Dovolací súd so zreteľom na vyššie uvedené dospel k záveru, že dovolanie žalobcu je nielen prípustné, ale aj dôvodné. Napadnuté rozhodnutie odvolacieho súdu preto zrušil (§ 449 ods. 1 C. s. p.). a vec mu vrátil na ďalšie konanie (§ 450 C. s. p.).

24. Ak bolo rozhodnutie zrušené a ak bola vec vrátená na ďalšie konanie a nové rozhodnutie, súd prvej inštancie a odvolací súd sú viazané právnym názorom dovolacieho súdu (§ 455 C. s. p.). Ak dovolací súd zruší rozhodnutie a ak vráti vec odvolaciemu súdu alebo súdu prvej inštancie na ďalšie konanie, rozhodne tento súd o trovách pôvodného konania a o trovách dovolacieho konania (§ 453 ods. 3 C. s. p.).

25. Dovolací súd pre ďalšie konanie poznamenáva, že pokiaľ ide o absolútnu neplatnosť poistnej zmluvy treba (okrem iného) posúdiť, či v danom prípade bol splnený základný atribút poistnoprávneho vzťahu, a to náhodnosť poistnej udalosti, za ktorú sa považuje každá udalosť, o ktorej účastníci poistenia dôvodne predpokladajú, že môže nastať (smrť fyzickej osoby), v čase dojednania poistenia však nevedia, kedy sa tak stane, prípadne, či sa tak vôbec stane (požiar, povodeň, úraz fyzickej osoby). Doposiaľ vykonané dokazovanie totiž naznačuje, že U. U. sa už v čase pred uzavretím poistnej zmluvy obával svojho usmrtenia a teda naznačuje aj to, že s týmto vedomím poistnú zmluvu uzatváral. Ak by sa táto skutočnosť výsledkami vykonaného dokazovania potvrdila, potom by bolo potrebné usúdiť, či jeho prejav vôle, ktorý síce výslovne neodporuje zákonu, nemožno hodnotiť ako konanie zisťné, nepoctivé, vykazujúce znaky konania v konečnom dôsledku odporujúceho duchu a účelu zákona. V tejto súvislosti dovolací súd dáva do pozornosti aj starú rímsku zásadu, podľa ktorej nikto nemôže ťažiť z vlastnej

nepoctivosti (nemo turpitudine sua allegans auditur).

26. Toto rozhodnutie prijal senát najvyššieho súdu pomerom hlasov 3 : 0.

Poučenie:

Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.